

stvovalo se je samo s političnimi strankami kot krščanski socializem, internacionalni socialni demokratizem in v tretji stranki, kjer ni dobilo izrazite oblike zaradi narodnega radikalizma, ki ga je praviljal zaradi absolutne narodnosti in buržoaznega naziranja — je prišlo dobi-vati vedno bolj obliko narodnostnega socializma v odznanju jugoslovanskega demokratizma.

Prinaša nam novo znanstveno, modro-slovno in umetniško delovanje; prerogije nazorov morale in duše ljudi in zrevolu-cioniranje ekonomskih razmer. Sociali-zem postaja tudi pri nas princip izpremem-be novega državnega reda: strniljenje k združnemu gospodarskemu redu, osa-mosvojitve proletarskega razreda, t. j. enega sedanjih socialnih razredov (pri Slovencih bi skoro lahko trdili vsega na-roda), ali da definiramo za Masarykom: So-cializem je teoretično nov svetovni nazor, praktično stremenje po novem družab-nem redu.*

Edmondo de Amicis je zaklical itali-janskemu dijaštvu in ga vzpodbujal za so-cialno vprašanje s klicem: »Bayite se s tem vprašanjem sedaj, dokler sta um in srce spremljiva za velike ideje; sedaj, dok-ler morete izkušati na sebi vso resnico izreka visoko učenega narodnega gospo-darja, da umevanje socialne bede izhaja bolj iz srca nego iz razuma: sedaj, dokler kruta borba za obstanek še ni skrhala va-še velikodušnosti in vašega sočutja in se še niste pomirili z ljudsko bedo.«

Komu primernejši nego učiteljskemu naraščanju se v dobi študija in razvoja je ta klic; najuspešneje bo, da samemu sebi zakličemo te besede v srcu, da jih izkuš-a-mo realizovati. In naš klic naj se izpre-meni v resno voljo in delo, ki se bo razpo-ri z našim stanom razširil do zadnje gorske vasi in se ukoreninil njega nauk v zadnji gorski koči!

Človek se ne rodi le samemu sebi, ampak Bogu, t. j. družbi ljudskega pokolenja; te besede slavnega slovanskega reformatorja Šolstva — Komenskega — so pogoj vsega preporoda. Zakaj človek si mora prizadevati delovati za blaginjo ce-lo-te in pri tem, ako to zahteva večinski interes, če namreč uničujoče vpliva na usodo bližnjega — odreči se nekatere-m delom lastne sreče. In v novi obliki se nam prikazuje čisti nauk: »Ljubi svojega bliž-njega — kakor samega sebe!«

Vprašanje je le, ali je mogoče prešiti-niti človeštvo s tem socialnim duhom? Lahko smo optimisti — a pri tem mora pomagati vsakdo in začne naj najprej pri samem sebi! Dolžan je pa vsakdo poma-gati ravno za to, ker kar je za blagor vseh, je tudi v blagor posameznika. Naš stan je pozvan za vzgojevalca mladine in nič manj za vzgojevalca naroda. S tem nam je odrejena že druga važna naloga: pro-učavati v to svrhu narodni značaj, ljud-sko psihologijo, psiho našega naroda. Pra-vila pedagogike niso veljavna le za vzgojo mladine, temveč je po njih analogno vzga-jati narod, ki je v nekaterih ozirih podo-ben mlademu, še nerazvitemu človeku. Kakor se vodi otroka od stopnje do stop-nje, tako se ima postopati z narodom. Po-lagoma se podaja vedno nekaj novega, vedno nekaj višjega in težjega. Popolno-ma napačno bi pa bilo, ako bi stopil pred ljudstvo in kar hipoma, ne oziraje se na njegovo duševno stanje in stopnjo, ga pri-šel vnetati za najtežje probleme. Dose-gel ne bi ničesar, pač pa bi morda škodo-val dobri stvari.

Zato je popolnoma upravičena zahte-va, da pozna tisti, ki hoče ljudstvo vzga-jati, narodovo dušo in njegovo dosedanje stopnjo izobraženosti ter temeljna načela pedagogike. Zatorej ni v novem kraju pri-četi takoj delovati, dokler ne proučiš po-ložaja in si ne napraviš sistematičnega načrta; spuščati se ni v stvari, v katerih nisi temeljito orientiran.

Važno je pa socialno vprašanje tudi zato, ker obsega vsa sodobna najvažnej-ša aktualna vprašanja, n. pr. delavsko, žensko, spolno itd. itd., o katerih mora biti pri študiju naroda vsakdo orientiran; zatorej se moramo vzgajati na polju socia-lizma in sociologije.

Sociologija kot znanstvena podlaga socializmu in teoretični vir vseh socialnih vprašanj mora biti proučevana od nas vzporedno s psihologijo in pedagogiko ter se mora uvesti kot predmet v naša sta-novska vzgajališča; dotlej pa jo mora učiteljstvo proučevati samo.

V daljni perspektivi se nam odpira novi ideal, do katerega je še nekaj poti in dela, a vendar se nam že odpira smer, v kateri se razvija človeštvo k moralnemu preporodu. Nasproti sedaj vladajoči mo-rali se postavlja eno moralo, isto za moža

in isto za ženo; isto za zasebno in isto za javno življenje. Brez zdravega posamez-nika in zdravega stanu, brez zdravih sta-nov in zdravega naroda in brez zdravih narodov ni zdrave družbe. Socialni duh, ki ga naglašamo in ki naj nas prešine, nam pa kaže tudi ideal in naše delo v drugi luči, nego je navadno naziranje o tem.

Prava beseda v pravem pomenu, kraju in času.

C. in kr. nadomestni bataljon 87. pe-hotnega polka v Celju je pred kratkim raz-poslal na šolska vodstva svojega nado-mestnega okraja — hvala mu, v sloven-skem jeziku — dopis, naj se učiteljstvo toplo zavzame za zbiranje posnetkov iz fronte, skupinskih slik, slik padlih, pogre-šanih, ujetih in odlikovanih, anekdot iz fronte, vojaških pesmi itd. ter naročnikov za »Vojni album«, ki ga namerava izdati polk.

Šolski vodja na Dobu je na to odgo-voril polku tako-le:

»Tamuradni dopis z dne 31. V. 1918 je došel sem v najneugodnejši čas. Pod-pisani je namreč kot popisni komisar set-ve za državo v občini Dobje z delom tako preobložen, da mu ni možno v zadevi na-povedanega »Vojnega albuma« do konca VII. 1918 načesar intenzivnega ukreniti. Do tega dne bo namreč trajalo popisova-nje.

Nabiranje naročnikov za vojni album bi tukaj je tedaj imelo popolni uspeh, ako bi mogel ljudem obljubiti, da bo napove-dani album izšel v našem t. j. slovenskem jeziku, kar je najpo potrebnosti iz sledečih razlogov:

1.) 87. pehotni polk obstoji iz sinov slovenskega naroda. 2.) Sinovi tega polka so prelivali svojo kri za domovino, na-torej čitajo o tem sami v svojem jeziku, saj jih večina ni zmožna drugega jezika, naj čitajo tudi njihovi svojci in ves narod povest o polkovnem delovanju v materi-nem jeziku, naj slišijo in vedo tudi za-namci, kar so njihovi predniki pretrpeli za domovino. 3.) Ako ta album ne izide tudi v slovenskem jeziku, bo imel svoj po-men le nazgoraj in za Nemce, ne pa za vzgojo in vojaško izobrazbo slovenskega naroda. 4.) Podpisani hoče pri tem delu le tedaj z vneto sodelovati, če bo v vzgoj-nem in domovinskem oziru koristilo tudi slovenskemu narodu, ker on se čuti učitelja tega naroda.

Tega mnenja je tudi vse značajno slo-vensko učiteljstvo, četudi tega iz raznih razlogov morebiti tja ne poroča.

Podpisani namerava v pritrilnem od-govoru po 1. VIII. 1918 potem večkrat-nih javnih razglasov zbirati vse podatke in predmete, omenjene v sem doposlanih tiskovinah tem potom, da bo povabil stranke, katerih svojci so bili v vojni ran-jeni, odlikovani, so padli, pogrešani, so bili vjeti, na zaslišanje ter bo od njih spre-jemal tudi naročila oziroma se bo v po-sebnih slučajih podajal na dom ter bo vse nabrano odposlal skupno uredništvu albuma do konca meseca VIII. 1918.

V pričakovanju skorajšnjega poročila z vsem spoštovanjem uslužni

Radeslav Knaflič.

(Pripomnja uredništva.) Smatramo to besedo šolskega vodstva na Dobju za edi-no pravo, na pravem mestu in ob pravem času. Nikakor ne smemo prepusiti, da bi kdorkoli zastopal jezik slovenskega polka. Ako je v strašni svetovni vojni te-kla slovenska kri za domovino, naj se čita to med narodom. Pisati za tujce, ni naš poklic, ni naša naloga. Ravnanje šol-skega vodstva na Dobju nam je glase »memento«: Služimo z besedo in de-ja-njem svojem narodu, ker smo njegovi učitelji.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Konec.)

Po tajnikovem poročilu se je oglašil k besedi delegat Hreščak ter podal v ime-nu opozicije — Flere, Hreščak, Pahor — izjavo, v kateri z malo zbranimi besedami kritikuje in obsoja delovanje vodstva Za-veze. Po ostni debati, ki se je vnela o tej izjavi, se sklene, da se pošlje izjava vsem Zavezinih društvom, ki naj jo vzamejo v pre-tras in izjavijo o njej svoje mnenje. Nato je sledilo poročilo o Zavezinih li-stih. K poročilu je govoril tovariš Flere in giral vodstvo Zaveze zaradi nerednega izhajanja »Popotnika«. Predsednik je za-govorjal vodstvo ter poudarjal, da je sto-nilo vodstvo vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi list redno izhajal, a »Učit. ti-skarni« ni bilo mogoče izvršiti dela, ker ni imela delavcev. Fleretov predlog, da

naj se izreče vodstvu graja, ni bil spre-jet, pač pa se je naročilo vodstvu, da naj ukrene vse, da bo list v prihodnje redno izhajal.

Nato je sledilo Fleretovo poročilo o izdajanju Zavezinih listov. Poročevalec je govoril najprej o razmerju med vod-stvom, oziroma upravnim odborom Zave-ze in uredništvom Zavezinih listov. Gla-som novih Zavezinih pravil imenuje ured-nike Zav. listov v najnujnejših slučajih vodstvo, sicer pa upravni odbor, v obeh slučajih z naknadnim odobrenjem delega-cije. Poročevalcu se zdi, da je s tem be-seditom dana vodstvu Zaveze, oziroma upravnemu odboru premalo omejena ob-last. Zato predlaga, da se fiksira izraz »najnujnejši slučaj« nastopno: Najnujnejši slučaj nastopi le: 1. s smrtjo urednika ali z boleznijo, ki trajno onemogoča izvrševanje uredništva; 2. ako urednik sam iz-tehtnega vzroka zapušča uredništvo. V obeh slučajih predlaga urednik svojega naslednika, ki ga vodstvo, ozir. upravni odbor mora sprejeti, ker je definitivna odločitev sprememb v uredništvu stvar delegacije; 3. vsako nespornost, med vodstvom, ozir. upravnim odborom in uredništvom se poravnava le pred de-legacijo in ne sme biti to nespornost, ki je nikdar vzrok odvzeta uredništva od strani vodstva, ozir. upravnega odbora.

Po daljši debati je delegacija odklonila vse tri predloge, tudi prvega, ker je v zvezi z drugim. Da se ne krati Zavezinih članom svoboda besede pri Zavezinih li-stih, predlaga tovariš poročevalec: 1. na urednika kateregakoli Zavezinih glasil ne sme vodstvo, ozir. upravni odbor v no-benem slučaju vplivati s svojo avtoriteto; tudi člani vodstva in upravnega odbora so napram listom le člani Zaveze, ne pa Zavezina oblast; 2. vsak član Zaveze ima pri Zavezinih listih svobodno besedo kri-tike in zagovora; 3. ta pravica se ne sme krati niti tedaj, kadar se kritika v dostoj-ni obliki obrača proti vodilnim osebam Zaveze ali ukrepom vodstva, če je kritik propričan in to dokaže, da bi vplivali dru-gačni ukrepi in drugačni nastop; vodilnih oseb boljše na razvoj organizacije; 4. vsa-liká kritika pa se mora pečati le s stvarnimi razlogi in ne sme postati nikdar osebna; osebni napadi se zavračajo od vsakogar. 5. snov kritike ali zagovora sme biti: a) pri »Učit. Tov.« le na šolskopoliškem in organizacijske se tičočem torišču; b) v »Popotniku« le pedagoško-znanstvene vsebine; 6. uredniki vseh Zavezinih li-stov so osebno odgovorni le za vse član-ke, ki so izšli brez popolnega podpisa, in za članke, ki jih niso pisali člani Zaveze; a odgovorni le delegaciji. Vodstvo ali upravni odbor nimata na uredništvo nika-ke ingerence; 7. kakor upravniki Zavez-i-nih listov, so dolžni tudi uredniki poročati o svojem tozadevnem delovanju in o sta-nju lista pred rednimi delegacijami. Po daljši, semintja ostri debati je delegacija sprejela drugi predlog z dostavkom »stvarne in pravične« kritike in »stvar-nega« zagovora in 7. predlog, 1. in 6. pred-log je odklonila, 4. in 5. predlog je pa po-rečevalec umaknil med debato.

Nastopna točka je bilo blagajniško po-ročilo, ki ga je delegacija vzela na znanje a račune odobrila šele, ko jih pregledaje in potrdijo pregledovalci računov, kar se dosedaj ni moglo zgoditi, ker sta dva iz-voljena pregledovalca pri vojakih.

Potem je poročal tovariš Gangl o no-vem poslovnem redu Zaveze. Predloženi načrt se odobri z malimi spremembami. Važna so določila, tičoč se članarine. Ker je zadeva pojasnjena že na vse strani, nam ni treba tu poročati o njej.

Nato je poročal tovariš Flere o na-črtu preustrojitve našega šolstva. Ob kon-cu obširnega in temeljitega svojega po-ročila je priporočil v sprejem predloge, ki jih je objavil »Učit. Tov.« v 6. štev. z dne 22. marca 1918, in ki jih je vodstvo Zaveze poslalo v več izvodih Zavezinih društvom. Delegacija je predloge spre-jela soglasno.

Prišlo je na vrsto poročilo o Flere-tovih predlogih za delo Zaveze pri učiteljski izobrazbi. V imenu vodstva je po-ročal o teh predlogih tovariš Jelenc. Po daljšem utemeljevanju je priporočal poro-čevalec v sprejem nastopne predloge: 1. Vodstvu Zaveze se naroča, da naprosi ponovno, ko nastopijo mirni časi, učiteljska društva, ki so v krajih, kjer so učite-ljišča, da prireajo pogoste sestanke z učiteljskimi. Na sestankih naj se vrše pre-davanja o težnjah učiteljskega stanu in važnosti učiteljskih organizacij. 2. Vod-stvu Zaveze se naroča, da naj daje tudi v prihodnje učiteljskim brezplačne iz-vode Zavezinih listov; vendar naj pa po-učni učiteljskine in pojasni ob priliki v pripravi predavanju da se ne stinja v častjo in značajem učiteljskega abitu-rienta, da prestopi takoj ob nastopu služ-

be v tabor Zavezinih načelnih nasprotni-kov, ko je prej več let dobival in brai Za-vezine liste. 3. Vodstvu Zaveze se naroča, da stopi takoj, ko nastopijo mirni časi, v dogovor s »Slov. Sol. Matice« in profe-sorskim društvom v svrhu, da se nanaša-jejo počitniški vseučilišni tečaj in prire-ajo poučna potovanja za ljudskošolsko učiteljstvo. 4. Vodstvu Zaveze se naroča, da odstopi zadevo, tičoč se ustanovitve strokovnoznanstvene knjižnice združenima gospodarskemu in knjižničnemu odseku, ki naj stvar proučita in stavita na prihod-njem delegacijskem zborovanju primerne predloge. Delegacija je soglasno sprejela te predloge.

10. in 11. točka dnevnega reda, tičoč se Fleretovih predlogov za izboljšanje gmotnega stanja Popotnika in doocitve temin doneskov Zaveze sta odpadli, ker sta rešeni v smislu določil novega poslov-nega reda.

Slednjič so prišli na razpravo trije Ganglovi predlogi: 1. Predlog glede na ustanovitev strokovnega tajništva v Za-vezi. Poročevalec se je skliceval na ute-meljevanje tega predloga, ki ga je priobčil v 24. štev. »Učit. Tovariša« z dne 30. no-vembra 1917. Tovariš Flere smatra usta-novitev strokovnega tajništva za njuno po-trebo ter predlaga naj se o predlogu izja-vijo Zavezina društva, in na podlagi teh izjav naj stavi na prihodnjem delegacij-skem zborovanju šolsko-politiški odsek primerne predloge. 2. Predlog tičoč se pre-uredbe »Učit. Tov.« v dnevnik. Tudi tu se sklicuje poročevalec na utemeljevanje, ki ga je objavil v isti štev. »Učit. Tov.«, ter predlaga, da naj se predlog pošlje Zavez-i-nim društvom v razmotrivanje. 3. Predlog glede na ustanovitev Narodnega sveta. Poročevalec je tudi utemeljevanje tega predloga priobčil v 25. štev. »Učit. Tov.« z dne 14. decembra 1917. Na to utemelje-vanje se sklicuje, ko priporoča v sprejem nastopni predlog: Vodstvu Zaveze naro-čamo, naj se obrne z utemeljeno vlogo na Jugoslovanski klub v državnem zboru na Dunaju, prosi ga, da ustanovi Narodni svet. Vse tri predloge je delegacija sprejela soglasno.

Nato je izvolila delegacija za pregle-dovalce računov tovariše Venturinja, Pri-stovška in Keclja. O izidu volitev v vod-stvo Zaveze in v vse štiri stalne odseke smo že poročali. S tem je bil dnevni red izvršen.

Po 7 urnem dopoldanskem in popol-danskem zborovanju je zaključil ob 6. uri zvečer predsednik delegacijske seje. Za-hvalil se je poročevalcem za njihov trud in vsem delegatom in delegatinkam za na-svete in predloge ter za zanimanje, s ka-terim so sledili razpravam.

Pripomnja vodstva Zaveze. Nekaterim društvom in posameznim članom ni všeč, da se je poročilo o Zavezinem delegacij-skem zborovanju raztegnilo tako na dolgo. Tudi vodstvu je to neljubo. Seveda je naj-obširnejše tajniško poročilo, ker obsega dolgo dobo od 8. septembra 1913. do 28. decembra 1917. Zaradi pomanjkanja pro-stora v listu je bilo uredništvu mogoče pri-občevati poročilo le v kratkih odstavkih. Toliko v opravičenju tega nedostatka.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskega jugoslovanske-ga učiteljstva. Delegate so prijavila dalje nastopna društva: IV. Učiteljsko društvo za Svetolenartski okraj: 8. Josip Maurič, nadučitelj, Sv. Trojica v Sl. g., društveni predsednik; gosp. Alojzij From, šolski vo-ditelj, Sv. Jurij v Sl. g.; namestnik? V. Gornjegrajsko učiteljsko društvo: 10. Jo-sip Bizjak, nadučitelj, Bočna, društveni predsednik; 11. Fina Bizjakova, učiteljica, Bočna; namestnik? VI. Postojnsko učiteljsko društvo: 12. Josip Brinar, ravnatelj meščanske šole, Postojna, društveni pred-sednik; 13. Julij Cencič, nadučitelj, St. Pe-ter na Krasu; namestnica Marica Dovga-nova, učiteljica, Zagorje na Notranjskem. VIII. Sežansko učiteljsko društvo: 14. Alojzij Hreščak, učitelj, Lokev, društveni predsednik; 15. Ferdo Kenda, nadučitelj, Dutovlje; 16. Anton Fakin, nadučitelj, se-daj v Sežani. Namestniki?

Vodstvo Zaveze.

Imenik svojih članov je nadalje po-slala: 26. Svetolenartsko učiteljsko dru-štvo — 36 članov. 27. Logaško učiteljsko društvo — 37 članov. 28. Brežiško-seyni-ško učiteljsko društvo — 49 članov. Celj-sko učiteljsko društvo je prijavilo še 1 člana (skupaj 82 + 1 = 83 članov). Goriško učiteljsko društvo je prijavilo nanovo še 1 člana (skupaj 31 + 1 = 32 članov). Učiteljsko društvo za politični okraj Lju-tomer je prijavilo še 2 člana, 2 člana pa

* Prim. V. Knaflič: Socializem.

** »Poslanica slovenski mladini: Kaj hočemo?«